

26 november 1914

De Duitsers in Frankrijk en België.

Parijs, 25 november. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur:

Van de Noordzeekust tot Ieper hebben de Duitsers geen enkele aanval gedaan.

Wij hebben terrein gewonnen tussen Langemark en Zonnebeke.

Londen, 25 november. De Engelse slagschepen, die de Duitsers te Zeebrugge hebben beschoten, zijn naar een Engelse haven teruggekeerd om voorraden in te nemen. Het vuur heeft grote uitwerking gehad; elk schip heeft tal van granaten afgeschoten. De Engelse vliegers hebben goed werk verricht door de verkenning der Duitse stellingen; de torpedojagers zijn druk in de weer geweest, waardoor het vijandelijke vuur op hen werd geconcentreerd en de slagschepen gelegenheid hadden het vuur van de Duitsers te beantwoorden en hun kanonnen tot zwijgen te brengen. Naar verluidt zijn de verliezen van de vijand zwaar; op de Engelse schepen zijn geen verliezen geleden. De Duitse duikboten hebben veel geleden.

De oorlogscorrespondent van de Hamburger Correspondenz, die kort geleden bij generaal von der Goltz te Brussel heeft vertoefd, vertelt dat de generaal de troepen in de loopgraven had opgezocht en bij de terugkeer over een open veld door een vijandelijke kogel is getroffen.

Van Franse zijde.

Het Franse gezantschap te 's Gravenhage deelt omtrent de krijgsverrichtingen heden het volgende mee:

De 24^e dezer is bijzonder kalm geweest. Ten zuiden van Ieper hebben de Indische troepen de vijand loopgraven ontnomen, die hij de vorige avond had veroverd, en een groot aantal krijgsgevangenen gemaakt, waaronder verschillende officieren. Drie mitrailleurs en een mijnenwerper vielen in hun handen.

Een correspondent van de Daily Chronicle meldt het volgende over de toestand op het oorlogsterrein in Noord-Frankrijk en West-Vlaanderen gedurende deze laatste dagen:

“De toestanden hier kunnen nooit erger worden dan zij thans reeds zijn. Op regen en dooi-sneeuw is gewone sneeuw gevolgd, om op haar beurt plaats te maken voor felle koude. Het land is één witte uitgestrektheid, terwijl de scherpe vorst de kanalen, waterreservoirs en alle stilstaande wateren met een ijskorst heeft overdekt. Voor burgers is deze koude opwekkend; zij bezitten een dagelijkse vluchthaven aan de gezellige haard. Maar onze soldaten zijn halfbevoren en verstijfd van de koude, en zij snakken ernaar, iets te doen te krijgen, liever dan bewegingloos in de loopgraven te blijven.

Donderdag moeten de Duitsers er evenzo over hebben gedacht. De Engelsen houden een kanaal bezet, dat ten noordwesten van Ieper in de richting van Hollebeke loopt; en de vijand heeft daar twee van onze loopgraven vijf uur aan een stuk beschoten. Zij moeten zeker 2000 granaten hebben verschoten; en wat op deze beschieting volgde, werpt een merkwaardig licht op de a-prioristische denkwijze van de gemiddelde Duitser.

Bij een dergelijke beschieting behoorden de loopgraven onhoudbaar te zijn geweest. Alle Engelsen werden als gesneuveld afgeschreven.

Op bijna elke vierkante meter van de positie waren granaten gesprongen. In werkelijkheid waren er in de loopgraven geen Engelsen; wel waren er Goerka's. Maar ook die hadden dood behoren te zijn.

En dan marcheerde een Duits regiment op zijn gemak en zonder de wapens gereed te houden aan, om de positie in bezit te nemen. Het waren verschansingen van de voorhoede; en men kon er niet aan vermoeden, dat er zich aan de kanaaloever bloedige tonelen zouden afspelen. De Duitsers kwamen zonder moeite over het kanaal; zij hadden 30 wagens met voedsel en munitie meegebracht. Toen brachten zij hun machinegeweren zorgvuldig in stelling om de loopgraven te beheersen. Maar zodra zij dat gedaan hadden, verkeerde hun klein plaatselijk succes in een schokkende ramp. De Engelse batterijen hadden hun afstand gevonden en binnen de 10 minuten waren de 1000 man van de Duitsers tot op de helft teruggebracht. Zij vluchtten naar hun pontonbruggen over het kanaal; maar bevonden dat die ook door de Engelse granaten vernield waren. Het overschot hield nu de geweren met de kolf in de lucht, ten teken van overgave.

Plaatselijke rampen van bovenstaande aard zijn talrijk geweest, sinds het bevel van de keizer, leper te nemen of te sterven.

27 november 1914

Berlijn, 26 november. De Lokalanzeiger vernoemt uit Genève, dat gisteren de herhaalde pogingen, door de troepen onder de Franse generaal Foch tussen de kust en leper gedaan, om de voorbereidselen te beletten, door de Duitse genie gemaakt om tot een actie op grotere schaal te kunnen overgaan, weer zonder succes zijn geweest.

De beweerde terreinwinst tussen Langemark en Zonnebeke, slaat op het gebied dat voor plannen om door te breken volstrekt niet in aanmerking komt.

De Times verneemt op 24 dezer uit Noord-Frankrijk dat het terugroepen van de Duitse troepen van het front Nieuwpoort-Diksmuide een veel algemener karakter heeft gedragen dan vermoed was. Verkenningen, uitgevoerd door Britse vliegers, leerden dat de Duitsers achter de IJzer slechts voldoende manschappen hadden achtergelaten om een aanvallend optreden van de bondgenoten over het onder water gezette en ten dele met een ijslaag bedekte gebied vooreerst onaantrekkelijk te maken. Een ernstige aanval van Duitse kant is totaal uitgesloten (beweert de Times-man). De uit de IJzerlinie teruggeroepen Duitse troepen zijn bijna alle overgebracht naar dat gedeelte van de linie, waarvan Rijsel de spil is. Van die kant mag dus een aanval der Duitsers verwacht worden.

Te Brugge zijn, naar aan de Tijd wordt geseind, verscheidene burgers aangehouden, die zich al te sterk tegen de Duitse soldaten hadden uitgelaten.

De bewoners der dorpen, liggende ten noorden van Zeebrugge, mogen niet naar elders gaan. Het schijnt, dat de villa's tussen Knokke en Zeebrugge aan de zeedijk zijn ontruimd. De zeedijk is voor een groot gedeelte veranderd in een degelijke artilleriestelling.

Van Engelse zijde.

Aan mededelingen van de Engelse legatie is, met weglating van reeds bekende zaken, het volgende ontleend:

Het bombardement van Zeebrugge door de Britse oorlogsschepen heeft de hoop der Duitsers, daar een vlootbasis te vestigen, totaal de bodem ingeslagen.

De Duitsers in Frankrijk en België.

Parijs, 26 november. Officieel bericht van 11 uur 's avonds.

Het is zeer rustig aan het front. In België geschutvuur zonder aanvallen van de infanterie.

Berlijn, 27 november. Ambtelijke mededeling van hedenmorgen uit het grote hoofdkwartier:

De Engelse oorlogsschepen hebben ook gisteren de kustplaatsen van Vlaanderen niet lastig gevallen.

Op het westelijke oorlogsterrein is geen verandering van betekenis ingetreden.

Ten noordwesten van Langemark is een groep huizen genomen, waarbij een aantal gevangenen zijn gemaakt.

Oostburg, 27 november. Heden wordt wederom in het zuidwesten hevig kanongebulder vernomen. Naar het geluid te horen, neemt de Engelse vloot ook weer deel aan het schieten.

De strijd aan de IJzer.

In de Lokal-Anzeiger vertelt von Gottberg, die als officier te velde staat, het een en ander van de geweldige strijd aan de IJzer. De troep waarmee hij er heen rukte, had weinig begrip van hetgeen er gebeurde. Pas 48 uur nadat Antwerpen, dat zij zelf hadden helpen belegeren, veroverd was, hadden zij ervan gehoord. Op hun mars

werden zij door de Engelse scheepskanonnen beschoten, die hun geen verliezen toebrachten, maar hun kwartieren in puin schoten. Met een zekere ongelovigheid hoorden de troepen de andere dag, dat bij Nieuwpoort en zuidelijker een sterke vijand in een sterke stelling stond. Onder een hagel van ijzer naderden zij de vijand zonder nog te vermoeden wat er gaande was. Terwijl men in Duitsland reeds lang van een slag bij Nieuwpoort, Ieper en Diksmuide las, was de troep nog steeds van mening, dat zij tegenover een vijandelijke achterhoede stond en pas na vele dagen van bloedige strijd uitte iemand, die er verstand van had, nog aarzelend de mening: Hoor eens, ik geloof, dat het hier een slag wordt.

Omstreeks deze tijd lagen wij, vervolgt von Gottberg, voor de IJzer in strijd met de vijand, die zich wonderbaarlijk handig verschanst had. Tot aan de tanden ingegraven, door overdekking beschut, vuurde zijn infanterie door kleine gaatjes in stalen platen als de aanvaller zich maar een vinger omhoog stak. Zijn artillerie kende de afstand op alle punten van het terrein, dat er uit ziet alsof het met een wals glad gemaakt is en door brede kanalen en sloten doorsneden is. Wie eindelijk aan de IJzer stond, dertig meter van de vijand af, keek hoofdschuddend achter zich over het land, zo glad als een dorsvloer, en vroeg zich af hoe het mogelijk geweest was de oever te bereiken. Nu zijn de oevers van de IJzer omzoomd met houten kruisen waarop helmen staan. Toen echter waren het twee rijen van gloeiende geweerlopen.

Op het donkere water dreven duizenden dode vissen, die de luchtdruk van de in het water barstende granaten gedood had. Het gelukte de Brandenburgers niettemin de andere oever te bereiken. Vanuit een smalle overgang, onder een granatenhagel geslagen, breidde zich aan de andere zijde langzaam de waaier van aanvallers

uit. Stap voor stap, voet voor voet, duim voor duim, ging het voorwaarts tegen de spoordijk van Nieuwpoort naar Diksmuide. Fransen, Engelsen en Belgen hielden met bewonderenswaardige, taaië dapperheid stand. Onze bagage met de veldkeukens bleef aan de overzijde. Wij zaten koud en lagen koud, want in de loopgraven, in het vette polderland verzamelde zich water. Wij behoefden niet te graven. De vijand had voor ons gegraven en na heldhaftige verdediging zijn vaak met doden gevulde stellingen ontruimd. Nog feller dan zijn infanterie wist zijn artillerie te strijden. De hele dag en ook 's nachts strooide zij haar granaten en granaatkartetsen. Wij verloren veel bloed en toch vraagt men zich na uren van een zo hels vuur af, hoe iemand nog in leven kon zijn. Wij lagen een dag ter zijde van de schutters langs de weg die de vijand onder vuur hield. Rechts en links sloeg zijn ijzeren vuist zo hard in de bodem, dat wij de trilling voelden. Maar wij brachten er die dag en zo menige andere, die niet minder heet waren, het leven af en het is merkwaardig zoals een mens zich dan 's avonds verheugt over het leven, dat hem nog geschonken is.

Tenslotte was 's avonds alles genot. In een stormachtige, natte en koude bivaknacht aten wij gepofte aardappels en sardines. Stro was er in overvloed. Tot aan de hals en ellebogen er in gewikkeld, vroeg ik mij af: hoe komt het, dat storm en regen, waarover wij vandaag zo hevig gevloekt hebben, nu bijna als een aangenaam slaaplied tegen de tentbanen slaan? Mijn buurman keek met een peinzende glimlach over zijn beker heen naar onze aardappelen: "Wij zijn blij, dat we nog leven en op gekookte aardappels kunnen neerzien, in plaats van de ongekookte van anderen te bekijken."

Verder vertelt von Gottberg nog: „Langzaam kwamen wij vooruit tegen de spoorweg Nieuwpoort-Diksmuide. Brandpunt van de strijd was het dorp Pervijze aan de weg naar Veurne. Wij lagen met de

linker elleboog aan deze weg en waren getuige van de heldhaftige worsteling om het dorp. Telkens weer drongen bataljons uit de Mark in de eerste huizen door en telkens weer overweldigde hen de granatenhagel van de vijand. Vooral een schemerende morgen van dit op en neer golven van vele dagen heeft zicht vast in mijn geheugen geprent. Vlak aan de weg staat een eenzaam huis en daarachter een stroschelf. Het huis is door granaten vernield en dagelijks het doel van de vijandelijke artillerie. Want van haar vliegers weet zij, dat tussen het huis en de schelf een generaal met zijn brigadestaf staat. Het is mistig en nog niet goed dag en daarom zijn daar de officieren van de troepen in de omtrek bij elkaar gekomen.

Zij liggen daar, zonder mogelijkheid om uit de kleren te komen, nu al tien dagen lang in de modder met koud eten, onbeschermd tegen het vocht van boven en beneden. Dan komt er een adjudant en meldt de generaal: "Bataljon van het ... regiment ter beschikking van de ... brigade in opmars. Aanvoerder luitenant H. Gevechtssterkte ... man."

"Dat is niet veel," zegt hoofdschuddend de generaal. "Neen," antwoordt de luitenant. "Wij hebben gisteren de majoor, drie compagniecommandanten en ... man verloren. Maar we zijn volmoed en hopen nuttig te kunnen zijn." De generaal zegde vriendelijk, maar ernstig: "Dat ge voorwaarts wilt, geloof ik graag. Maar ik vrees, dat het niet meer gaat."

Het ging inderdaad niet meer. De vijand had de sluizen open gezet en het polderland laten overstromen. Eerst kwam rechts van de weg het bericht, dat het niet meer ging, omdat het water tot aan de heupen reikte. Van een divisie kwam het goede Pruisische antwoord: "Water tot aan de heupen is geen reden om een zo

gewichtige stelling te ontruimen.” Doch het dreigde tot aan de hals te stijgen. Toen werd de met veel bloed veroverde grond ontruimd.

Vooruitgeschoven troepen wisten zich echter aan de andere kant van de IJzer staande te houden en thans moet de vijand begrepen hebben, dat hij vooral zichzelf met de overstroming schade gedaan heeft.

28 november 1914

De Duitsers in Frankrijk en België.

Parijs, 27 november. De officiële mededeling van vanmiddag drie uur luidt:

Gisteren is overal op het front een verzwakking van het vijandelijk artilleriesvuur opgemerkt. Twee infanterieaanvallen, gericht tegen de bruggenhoofden, die wij op de rechteroever van de IJzer, ten zuiden van Diksmuide opwierpen, zijn teruggeslagen. Op het overige front generlei actie.

Berlijn, 27 november. Een nieuwe grote slag op het westelijke oorlogsterrein wordt voorbereid.

Berlijn, 28 november. Ambtelijk: het bericht van de Daily Mail, dat de bondgenoten Diksmuide hebben heroverd, is geheel bezijden de waarheid. Diksmuide bevindt zich nog steeds in handen van de Duitsers.

Parijs, 27 november. Een patrouille dragonders stootte bij een verkenning in een bos ten oosten van Ieper op een Duits officier, die tekenen gaf van zich met zijn medeofficieren en 800 man te willen overgeven. Veertig Duitse officieren kwamen daarop te voorschijn, legden de wapens neer en werden in rijen opgesteld, gereed om

weggevoerd te worden. Zij waren de hongersnood nabij, bibberden van de koude en waren dankbaar aan de ontberingen te ontkomen, welke zij geleden hadden, sedert hun bevolen was het bos te bezetten, waar zij tevergeefs op levensmiddelen hadden gewacht. Zo wanhopig was hun toestand, dat zij bladeren hadden moeten kauwen en gretig de gelegenheid om zich over te geven hadden aangegrepen.

Parijs, 28 november. De laatste officiële berichten omtrent de slag in Vlaanderen en de tijdingen over Russische overwinningen hebben een einde gemaakt aan de eigenaardige veldtocht van onjuiste en zwartgekleurde berichten, die deze week te Parijs is gevoerd.

Een correspondent van de Times in Noord-Frankrijk meldt, dat de Engelsen bij Ieper een nieuwe soort van schans hebben gegraven, die spoedig navolging heeft gevonden, daar zij grotere veiligheid tegen het Duitse artillerievuur verschaft.

Ieper moet sedert het einde van oktober viermaal gebombardeerd zijn en nu niet meer dan een rokende puinhoop zijn.

Van Franse zijde.

De Franse legatie te 's Gravenhage deelt omtrent de krijgsverrichtingen heden het volgende mede:

Twee infanterieaanvallen tegen bruggenhoofden, die wij hadden opgeworpen op de rechteroever van de IJzer, ten zuiden van Diksmuide, werden gemakkelijk afgeslagen.

In Brugge, waar naar verhouding ongeveer ovenveel voor onderhoud en soldij der troepen moet betaald worden als te Gent

(waarover de heer Ch. Boon ons kortgeleden enige mededelingen deed), is de marine ruimschoots vertegenwoordigd. Sinds 16 november jl. vervult de heer von Küster er de functie van burgerlijk gouverneur, een zeer beminnelijk man, naar het schijnt. Behalve met hem voerde de heer Boon o.a. ook een gesprek met een Duitse majoor, die, toen hij vernam, dat de Nederlander uit het tiggerland Sumatra kwam, uitriep, dat hijzelf veel liever op Engelsen jaagde, en daarop onmiddellijk liet volgen: "Als Frankrijk nu maar aan onze zijde streed!" Ook deze officier bleek de oude tegenstander van 1870 veel meer genegen dan Albions zonen.

Men kon wel over de Oostendse vaart, niet echter over de Damse en Leopoldsvaart, de stad verlaten. Was deze maatregel wellicht getroffen in verband met bepaalde krijgsverrichtingen of werken? Zeker is het, dat elders, tussen Brussel en Gent, versterkingen worden aangelegd. De Duitsers maken een zijlijn van Brussel naar dit versterkte punt, een spoorlijn van 5 kilometer lengte. Dit punt bevindt zich ongeveer te Kwatrecht, op een hoogte van 35 meter. Er worden daar werken in gewapend beton uitgevoerd en kanonnen geplaatst, die een omtrek van 10 km kunnen bestrijken. Van die hoogte kunnen Brussel, Deinze, Tielt, Gent en het kruispunt van vier spoorwegen bewaakt worden. Men beweert, dat dit prachtig gelegen punt door hen is versterkt om bij een eventuele aftocht tegen verrassingen beschermd te zijn.

29 november 1914

De Duitsers in Frankrijk en België.

Parijs, 28 november. De kennisgeving van hedenmiddag zegt:

Gisteren zijn er in België weer de hele dag artilleriegevechten geweest zonder dat er iets bijzonders voorviel. Het zware Duitse

geschut toont minder bedrijvigheid. De enige aanval van de Duitse infanterie, ten zuiden van Leper, is afgeslagen.

Franse artillerie heeft een Duitse tweedekker, door drie man bemand, neergeschoten.

Van het westelijk front. Een Belgisch oorlogscorrespondent van de Tijd meldt, dat de Duitsers de laatste tijd ontzaglijke massa's troepen aan het westelijk front hebben onttrokken en door Luxemburg naar het oostelijk oorlogsterrein gevoerd. Vele dagen en nachten is het spoorwegmateriaal in werking geweest voor deze troepenverplaatsingen.

Misschien moet daaruit ook het feit verklaard worden, dat sedert een paar weken de Duitsers op het westelijk front slechts een hevige kanonnade onderhouden en hun infanterie zich bepaalt tot betrekkelijk zwakke aanvallen op de vijandelijke verschansingen. Aanvallen die, evenals het gedonder van het geschut, wellicht moeten meehelpen, om de bewegingen ver achter de loopgraven te maskeren. Daarentegen kan de correspondent uit de meest stellige bron berichten, dat de jongste dagen en nachten door genie en marinepersoneel onverpoosd is gewerkt aan het herstel der havenwerken van Zeebrugge, welke door de jongste beschieting der Engelse vloot deerlijk geleden hadden. Het aangevoerde Duitse duikbootmateriaal is veel groter dan men denkt, en men kan binnenkort herhaalde aanvallen verwachten op Engelse en Franse schepen, die zich wagen in de Noordzee, hetzij langs de Franse, hetzij langs de Engelse kust. En steeds duidelijker zal het worden, dat Zeebrugge, op groter schaal dan men vermoed had, is ingericht tot een operatiebasis voor de Duitse onderzeevloot, welke het tot dusver vrij gemakkelijk operatieveld van de Engelse kruisers en stoomboten voorgoed onveilig moet maken.

De Engelse bladen gaan voort met het publiceren van verhalen van ooggetuigen over de gevechten in West-Vlaanderen, die, naar zij volhouden, zijn uitgelopen op de zware nederlaag, toegebracht aan de Pruisische garde. Zo schrijft dr. Ludwig Tasker, die zich bij een Engelse veldambulace in België bevindt, daarover het volgende:

“Niet ver van hier heeft zich, naar verteld wordt, een van de vreselijkste tonelen afgespeeld, die in deze oorlog zijn te aanschouwen geweest. Ik geef het verhaal zoals het aan een van mijn collega's is gedaan door een kolonel van de artillerie (het verhaal is dus uit de derde hand! – Redactie).

De beroemde Pruisische garde werd, ter sterkte van 11.000 man, tegen een betrekkelijk klein gedeelte van onze linie geworpen. Na hun eerste aanval lieten de Pruisen 700 doden op het slagveld. Echter keerden zij telkens weer opnieuw tot de aanval terug, hoe vaak wel weet ik niet, en tenslotte namen zij onze loopgraven. Zo verrukt waren ze over hun succes, dat zij bij de loopgraven dansten. Intussen verzamelden diegenen van de onzen, die nog waren overgebleven, zich in alle stilte in een bos en vielen toen op de Duitsers aan. Een tweede verwoed gevecht ontstond. De onzen vochten met de bajonet, het mes, zelfs met de vuisten; en in het eind werden de loopgraven door de Britten heroverd. De verliezen aan beide kanten waren verschrikkelijk. In het eerst konden van een Schots bataljon slechts drie overlevenden worden gevonden, doch later werden er ca. 150 verzameld. De linie bleef echter in onze handen, en de trots van het Duitse leger was teruggeslagen.”

De heer Boon, die een reis door Vlaanderen maakte, kwam behouden en wel te Gent aan, waar hij bij de Etappen-Kommandantur in het raadhuis een pas voor Brugge wist te verkrijgen. Op het St. Pietersstation vernam hij, dat om half zeven 's

avonds een militaire trein in die richting vertrok. Hij nam daarin plaats en behoefde zich zelfs niet van een plaatskaartje te voorzien. Generlei controle werd uitgeoefend.

In deze trein bevonden zich vele soldaten uit Saksen, die via Brugge naar Kortrijk gingen nadat zij per fiets te Gent waren aangekomen. Zij beweerden reeds enige dagen te hebben gereisd zonder behoorlijk tot rust te zijn gekomen, en maakten het zich in de trein zo gemakkelijk mogelijk. In de trein zat ook een Duitse vrouw, die zich naar Menen begaf, om daar op het station als buffetjuffrouw voor de Duitsers dienst te doen.

Om negen uur 's avonds kwam men te Brugge aan; de straten waren reeds verlaten en het kostte enige moeite, een behoorlijk onderkomen te vinden. In tegenstelling toch met Brussel, waar men van de Duitsers niet zo heel veel bespeurt en in verscheidene hotels logies te verkrijgen is, waren in het kleinere Brugge de meeste hotels door Duitse officieren in beslag genomen, die aldaar op kosten van de stad verblijf hielden. De soldaten waren in de kazernen ondergebracht. Inkwartiering bij de burgers vond alleen plaats voor doortrekkende troepen.

De volgende avond (21 november) wilde de heer Boon naar Brussel sporen. Ofschoon men hem op de Kommandantur had medegedeeld, dat de trein wel geen passagiers zou meenemen, wilde hij het er toch nog eens op wagen. En waarlijk, het gelukte hem met enige Belgen plaats te vinden in een trein met gewonden, die omstreeks acht uur in de avond uit Oostende te Brugge aankwam en naar Brussel zou doorrijden. Naar spoorkaartjes werd ook ditmaal niet gevraagd.

De trein was verlicht noch verwarmd. Toen men omstreeks elf uur te Gent aankwam ging onze halfverkleumde landgenoot dan ook onmiddellijk zijn ledematen ontdooien bij het open vuur, dat op een tussenperron gestookt werd. Boven de vuren waren op stukken van oude ijzeren rails ketels met koffie en chocolade geplaatst. Aan de naar Oostende passerende of vandaag gekwetst terugkerende soldaten werd zo'n warme dronk aangeboden benevens brood, dat met ham en spek belegd was. In Gent, waar er gewonden uit het Flandria Palacehotel bijkwamen, die zover genezen waren, dat zij naar Duitsland konden worden doorgezonden, duurde het oponthoud omstreeks twee uren. Eerst na middernacht dus werd de reis naar Brussel voortgezet. Op tussenstations werd daarna nog menigmaal stilgehouden, omdat men moest wachten op militaire of goederentreinen, die uit de richting van Brussel, Luik of Duitsland kwamen. 's Morgens vroeg in het halfdonker kwam men eindelijk te Etterbeek bij Brussel aan. In een verwarmde loods wachtte onze landgenoot die zondagmorgen met tal van militairen het daglicht af. En het eerste wat zijn blikken ontwaarden was een verlichte Zeppelinloods.

30 november 1914

De Duitsers in Frankrijk en België.

Londen, 23 november. Een lang telegram van veldmaarschalk French, gedagtekend 20 dezer, geeft een overzicht van de gebeurtenissen in Vlaanderen en in het bijzonder van de slag bij Ieper en Armentières. Een aanschouwelijke schildering komt er in voor van de grote worsteling rondom Ieper. Het verslag beschrijft ook de moeilijke onderneming van het overbrengen van de hoofdmacht van het Britse leger van de Aisne naar Vlaanderen.

French zegt, dat de goede uitkomsten van de krijgsverrichtingen grotendeels te danken zijn aan de uitnemende verstandhouding tussen het Franse en het Britse leger. Hij brengt hulde aan het Belgische leger, dat op dappere wijze alles deed, wat in zijn macht stond, om de bondgenoten bij de belangrijke krijgsverrichtingen steun te bieden.

De 19^e oktober, schrijft French, werd de toestand bij Ieper kritiek. De vijand had een grote overmacht aan de Leie staan en vier Britse korpsen hielden een veel uitgebreider front bezet dan met het oog op hun sterkte wenselijk was. Bovendien kwamen uit het oosten grote Duitse versterkingen aan en de Belgen verkeerden na de harde strijd, die zij gevoerd hadden, niet in een toestand om de aanval zonder hulp te doorstaan. Daarom was het duidelijk, dat indien aan de Duitse omtrekkende beweging geen krachtige tegenstand geboden werd, de vleugels der bondgenoten zouden worden omgetrokken en de havens aan het Kanaal voor de vijand open zouden liggen. De veldmaarschalk was van mening, dat een geslaagde beweging van die aard van Duitse zijde zulke rampspoedige gevolgen zou hebben dat hij het gevaar van een optreden met een uitgebreid front voor zijn verantwoording nam.

Hij bracht daarom het 1^e legerkorps naar het noorden van Ieper, terwijl nog andere opstellingen van de troepen plaats hadden om de plannen van de vijand te verijdelen. Inmiddels bood het Belgische leger zoveel hulp als het vermocht, door zich aan het kanaal van Ieper en de IJzer in te graven. Hoewel het in het laatste stadium van uitputting verkeerde, handhaafde het zich moedig in zijn stellingen, kracht puttend uit de hoop op bijstand van de Britse en Franse troepen.

Maarschalk French herinnert er voorts aan, dat de Britse strijdmacht haar doel bereikte, nadat zij voor een moeilijker taak had gestaan dan ooit te voren.

French wijst nog op het door de bondgenoten bereikte strategische succes. Zeer betreurt hij de ernstige verliezen, doch de strijd was zeer wanhopig geweest en de bondgenoten werden aangevallen door een grote overmacht. Er was echter alle reden voor de veronderstelling, dat de vijand driemaal zoveel manschappen had verloren dan de bondgenoten.

De waarde en de betekenis van de door de bondgenoten sedert het begin van de vijandelijkheden in het westen vervulde taak, zegt hij tenslotte, ligt in het feit, dat op het ogenblik, dat de oostelijke provincies van Duitsland in dreigend gevaar verkeren om door de talrijke, machtige Russische legers onder de voet te worden gelopen, bijna het gehele actieve leger van Duitsland vastgehouden wordt in een linie loopgraven van 260 mijl lengte, waar het zich handhaaft in sterk verminderde getale, en dat alleen door het met succes bekroonde optreden van onze troepen in het westen.

Parijs, 29 november. Officieel bericht van hedenmiddag:

Het geschutsduel is gisteren overal te onzen gunste uitgevallen.

De infanterie der bondgenoten heeft verschillende steunpunten ten noorden en ten zuiden van leper veroverd.

Berlijn, 29 november. Ambtelijke mededeling van hedenmorgen uit het grote hoofdkwartier:

Van het westelijk leger is over de dag van gisteren slechts te melden, dat de aanvalspogingen van de vijand ten zuidoosten van Ieper en te westen van Lens mislukt zijn.

Berlijn, 29 november. De Berliner Zeitung am Mittag verneemt uit Genève:

Franse bladen berichten, dat de grote slag tegen de Franse linie tussen Nieuwpoort en Ieper, waartoe de Duitsers zich opmaken, stelselmatig wordt voorbereid. Men kan uit deze voorbereiding afleiden, hoe wetenschappelijk de Duitsers te werk gaan. Op alle punten van de kust zijn posten met zwaar geschut opgesteld om zich te verdedigen tegen de aanvallen der oorlogsschepen. Aan beide zijden van de IJzer hebben de Duitsers hun positie uitstekend versterkt en zich daardoor een belangrijke basis geschapen, onder bescherming waarvan nieuwe krachtige aanvallen moeten plaats hebben om de moeilijke taak, de Franse linies te doorbreken, te volbrengen.

Het blad verklaart, dat het ook niet onmogelijk is, dat Duitsland in zijn bewustzijn van kracht tegelijkertijd een slag op de Noordzee en in het Kanaal zal beproeven. Of wij willen of niet, zegt het, wij moeten in het westen oorlog voeren. En zouden ons daar geen gevaren dreigen? Engeland heeft het programma van een twintigjarige oorlog tegen Duitsland aangekondigd. De Engelse leiders der arbeidersbeweging sloten zich bij het doel van deze vernietigingskrijg aan. De Belgische socialisten doen een zelfde geluid horen. De westerse mogendheden hebben hindoes en negers op het Europese oorlogsterrein gebracht. Houdt Bernstein (de Duitse revisionistische sociaal-demokraat) een inval van deze horden in het rijk bevolkte, bloeiende Rijnland voor minder schadelijk dan het overstromen van het Oost-Pruisische

woudgebied door de Russen? Het verlies aan goed en bloed in West-Duitsland zou nog honderd maal groter zijn dan aan de oostelijke grens en wat zouden de Duitse soldaten in Frankrijk en België daarvan zeggen, die met voorbeeldloze heldenmoed een aan offers zo rijke strijd hebben te voeren? Wij zijn voor het welzijn van die dapperen ook heden nog verantwoordelijk, en zouden we ze nu in de steek laten, omdat de wijze waarop zij worden gebezigd, niet met de strategische denkbeelden van Bernstein klopt.

Van Franse zijde.

Het Franse gezantschap deelt ons omtrent de krijgsverrichtingen het volgende mee:

In België zijn de artilleriegevechten de 27^e dezer zonder bijzondere voorvallen voortgezet.

Een enkele infanterieaanval ten zuiden van Ieper ondernomen, is door onze troepen, die de vijand zware verliezen toebrachten, afgeslagen.

Londen, 30 november. Uit West-Vlaanderen werd gisteren aan de Daily News gemeld:

Gedurende de laatste dagen heeft de toestand aan de IJzer en bij Ieper een verandering van grote betekenis ondergaan. Het offensief is van 's keizers leger op de bondgenoten overgegaan. Ik weet, dat er deze dagen sterke stellingen aan de buiten zijn oevers getreden IJzer opgegeven zijn, een feit, waaruit blijkt, dat de Duitse staf eindelijk inziet, wat slechts een klein punt in de toestand is, dat de Duitsers in hun loopgraven in het verschrikkelijke moerasland zullen omkomen door ziekte, al zouden de kanonnen der bondgenoten ophouden hen te beschieten.

Bij Diksmuide zijn de Fransen in bijna onbetwist bezit van het land. De Duitsers hebben voor hun aanval veel zware artillerie moeten terugtrekken.

Van Franse zijde.

Wat het optreden van onze infanterie betreft, hebben onze troepen verschillende steunpunten ten noorden en ten zuiden van Ieper genomen.

1 december 1914

De Duitsers in Frankrijk en België.

Parijs, 30 november. Het officiële bericht van hedenmiddag 3 uur luidt:

In België is de vijand een verdedigende houding blijven aannemen. Het geschutvuur was zwak. Wij zijn op enkele punten vooruit gekomen.

Oostburg, 30 november. Op dezelfde tijd als de vorige week werden hedenmiddag de bewoners terug opgeschrikt door hevige kanonschoten, die alles deden trillen en bij sommige bewoners de deuren der woningen deden openspringen. Hoogst waarschijnlijk is de haven van Zeebrugge andermaal door de Engelse vloot beschoten.

De Duitsers in Frankrijk en België.

Berlijn, 30 november. Ambtelijke mededeling van hedenmorgen uit het grote hoofdkwartier:

Van het westelijke front is niets te vermelden.

In ons ochtendblad van maandag hebben wij reeds de hoofdzaken medegedeeld uit het rapport van veldmaarschalk sir John French over de krijgsbedrijven der Britse troepen in de buurt van Ieper en Armentières gedurende oktober en een deel van november. Het rapport is gedateerd van de 20e en wordt thans in extenso door de Engelse bladen gepubliceerd. Het brengt warme hulde aan het werk der Brits-Indische hulpstroepen.

Uit het rapport van French blijkt, dat in de strijd om het bezit van Ieper het meest verwoede gevecht (de stormaanval van de Pruisische garde op 15 november uitgezonderd) had plaats gevonden op 31 oktober.

Generaal Moussy, die de afdeling aanvoerde, welke door het negende Franse legerkorps ter versterking van de troepen onder sir Douglas Haig was gezonden, ging 's morgens in de vroege tot de aanval over, doch werd tot staan gebracht. Na verscheidene aanvallen en tegenaanvallen langs de weg van Menen naar Ieper in de loop van de ochtend, ontwikkelde het gevecht zich tot een aanval met grote strijdkrachten op Geluveld. De linie van de 1^e divisie der verbondenen werd doorbroken; en ten zuiden daarvan werden de 7^e divisie en een afdeling van generaal Bulfin zwaar gebombardeerd. Als een gevolg daarvan werden de Royal Scots Fusiliers, die in hun loopgraven waren gebleven, afgesneden en omsingeld. Een krachtige infanterieaanval der Duitsers richtte zich nu tegen de rechterflank van de 7^e divisie. Dat gebeurde 's middags om half twee. Kort daarop werd het hoofdkwartier van de Britse 1^e en 2^e divisies onder granaatvuur genomen. De bevelvoerende officier van de 1^e divisie werd gewond; drie stafofficieren van de 1^e divisie en drie van de 2^e divisie sneuvelden. Ook de bevelvoerende officier van de 2^e divisie werd getroffen en bleef enige tijd

bewusteloos. Generaal London aanvaardde toen het bevel over de 1^e divisie.

Om half drie kwam een bericht in van generaal Lomax, dat de 1^e divisie achteruit was gegaan en dat de Duitsers met een overmacht kwamen opzetten. Hierop beval de opperbevelhebber van het eerste legerkorps, dat de linie bij Frezenberg en Klein-Zillebeke tot elke prijs moest worden gehouden. Tot dat doel werden dan ook stellingen ingenomen. Maar de aanval der Duitsers op de rechtervleugel van de 7^e divisie noodzaakte de 22^e brigade tot terugtrekken, waardoor de rechterflank van de 2^e brigade ongedekt bleef.

De bevelvoerder van de 7^e divisie liet zijn reserves aanvullen om de linie te herstellen; maar in de tussentijd was de 2^e brigade, doordat haar linkerflank bedreigd was, genoodzaakt terug te trekken. De rechtervleugel van de 7^e divisie trok nu voorwaarts, terwijl de linkervleugel van de 2^e brigade retireerde, met het gevolg dat de rechtervleugel van de 7^e divisie onbeschermd bleef. De positie kon echter tot de nacht worden gehandhaafd.

Intussen was op de weg naar Menen een tegenaanval uitgevoerd tegen de linkerflank der Duitsers. Die tegenaanval was een volkomen succes; en om half drie was Geluveld met de bajonet heroverd, waarbij vooral het 2^e regiment uit Worcestershire, prachtig ondersteund door de 42^e brigade veldartillerie, zich onderscheidde. De herovering van Geluveld stelde de Engelsen in staat de linie te sluiten. De 6^e cavaleriebrigade kwam hierbij in actie en verraste de vijand in een bos en doodde velen.

Later kwam ook Franse cavalerie meehelpen; en tegen de avond werden de Duitsers geleidelijk uit de bossen verdreven en hadden

de verbondenen ongeveer weer de posities hernomen, die zij 's ochtends hadden ingenomen.

Als resultaat van deze dag moesten 870 gewonden worden weggebracht. Vooral de manschappen uit Worcester hadden zich flink gehouden.

De militaire toestand.

Londen, 26 november.

De Engelsen hebben dezer dagen twee gevoelige klappen aan hun tegenstanders toegebracht. Ik meen de aanval door vliegers op Friedrichshafen en de beschieting van Zeebrugge. Bij het tweede feit dat ik noemde, hebben de Engelse kogels hun eerste kerk getroffen, en nog wel een Belgische ... Arm België. Hier worden Shaw's woorden reeds van toepassing, dat de "uitwerking van onze granaten op België juist dezelfde is als die van de Duitse granaten". Maar de aanwezigheid van een Duitse vlootbasis, van Duitse duikboten te Zeebrugge, was ongetwijfeld afdoende reden voor het optreden der Engelse vloot, en de verwoesting ervan (waaraan men hier rotsvast gelooft) maakt in Engeland een voortreffelijke indruk. De aanwezigheid van de Duitsers op de Noordzeekust was van den beginne af als een bedreiging en bijna als een smaad gevoeld. Men lachte om al die verhalen over plotselinge aanvallen van daaruit, om de Duitse spotprenten, die de inval in Engeland van zulk een nabijgelegen haven in beeld brachten, maar eerst nu meent men van harte te kunnen lachen. En men hoopt, dat het feit niet minder indruk in Duitsland zal maken.

Het is onmogelijk te zeggen, of en hoe de gang van zaken in het oosten invloed zal oefenen op de strijd in het westen. En de vraag is, of de "slag" in West-Vlaanderen ooit tot een einde zal komen

zonder invloed van een ander deel van het ontzaglijk oorlogsterrein. Is het slechts schijn, dat de krachten der strijders tegen elkaar zijn opgewassen? Hoeveel weken is het alweer niet geleden, dat men hier als het ware elke dag de tijding verwachtte van een terugtocht der Duitsers, door België, terug op de Maas, op de Rijn zelfs.

En daar liggen de troepen nog altijd tegenover elkaar in de loopgraven en nog altijd zijn het vooral de Duitsers die aanvallen en teruggeslagen worden. Het overzicht van het vechten in de laatste zes weken, dat de Franse regering gisteren heeft gepubliceerd, bevestigt de voorstelling, die men hier altijd weer aantreft, dat de Duitsers op het westelijk oorlogsterrein een numerieke meerderheid hebben. Zelfs wanneer men aanneemt, gelijk dat overzicht doet, dat 50 Duitse legerkorpsen in Frankrijk en België staan en slechts 15 aan het oostelijk front, dan is die voorstelling toch alleen te verklaren door aan te nemen dat het Franse opperbevel een zeer aanzienlijke krijgsmacht in reserve houdt. Een correspondent van de Daily News verzekert dan ook, dat Joffre zijn mannen totnogtoe steeds tegen een overmacht heeft laten vechten en de klaarstaande versterkingen pas in de uiterste noodzakelijkheid in het gevecht pleegt te werpen. "Joffre kan desnoods twintig legerkorpsen uit zijn zak halen", zegt men dan ook in het Franse leger. Dit alles houdt hier, ondanks het bijna ondraaglijk slepen van de strijd in West-Vlaanderen, de verwachting gespannen. Joffre, zo zegt men, wacht zijn tijd af. Hij laat de Duitsers zich vruchteloos inspinnen, bloed, ammunitie en tijd verspillen, zich uitputten tenslotte; en hij zal als het ogenblik daar is, zijn reserves laten aanrukken en er een einde aan maken.

In hoever dit optimistisch inzicht gerechtvaardigd is, zal de tijd leren.

De vernieling van Zeebrugge zal, aldus de marine-deskundige van de Times in een artikel, dat wij hier voor een deel laten volgen, onder andere ook dit gevolg moeten hebben dat enige invloed geoeffend wordt op de actie van Duitse onderzeeboten in het Kanaal. Sinds deze plagen (de schilderachtige Engelse uitdrukking, die door de Times-man gebruikt werd, was "pests") haar aanwezigheid op de Belgische kust voelbaar maakten door aanvallen op het de kust bombarderende eskader, zijn zij er in geslaagd twee Engelse oorlogsbodems en verscheidene koopvaardij-schepen te doen zinken. Verleden week werd door hun actie ter hoogte van Havre aangeduid, dat zij over een wijder operatieveld beschikten dan bij hun vroeger optreden. Dit kan het gevolg zijn van de omstandigheid, dat de vaartuigen een korte tijd in staat zijn geweest hun voorraden munitie en brandstoffen aan te vullen in Zeebrugge.

Door niet langer genoodzaakt te zijn, telkens naar Emden te gaan om een nieuwe voorraad torpedo's in te nemen, doch die te Zeebrugge aan boord te kunnen nemen, moest de werkzaamheid van die boten toenemen. Dit moet dan ook de verklaring wezen voor het veelvuldiger optreden der Duitse onderzeeboten in het Kanaal, hetwelk de laatste tijd werd geconstateerd; want het is zeer onwaarschijnlijk (aldus de Times-man) dat het aantal van die boten, die in gebruik zijn, is uitgebreid.

De beschieting van Zeebrugge.

Over de jongste beschieting door de Engelse vloot van de Belgische kustplaatsen kan een correspondent van De Tijd uit eigen aanschouwing nog het volgende berichten. In Zeebrugge zijn de tanks, die onmiddellijk achter de fabrieken van Rombach en Solvay liggen, niet ontploft. En niet het Palace-hotel is vernield, maar een

kleiner, hetwelk er bij lag. Op de strandboulevard zijn wat kleine villa's verbrand en het gebouw van het loodswezen is beschadigd. Ook de openbare school is ernstig beschadigd, en van het havenhoofd is een stuk van ongeveer 3 meter weggeslagen. Andere beschadigingen van het havenhoofd, waarvan in sommige berichten gesproken wordt, zijn veroorzaakt door ontploffende mijnen en reeds vóór het bekende bombardement. Ook het schoolgebouw van Heist is getroffen en beschadigd, maar niet vernield. Tijdens het bombardement waren in Zeebrugge zelf niet veel inwoners meer aanwezig, maar die nog in de buitenwijken toefden, vluchtten, en velen werden zelfs genoodzaakt bij de soldaten in de loopgraven beschutting te zoeken.

De Duitsers aan de kust vrezden een herhaling van het bombardement. Jongstleden maandagmiddag bv. meenden ze vast, dat er dinsdagnamiddag tegen het vallen van de avond een herhaling zou komen. Daarom werd de laatste bewoners van Zeebrugge aangezegd de gemeente vóór 12 uur vorige dinsdag te verlaten en in Heist vóór 3 uur. Tegen die tijd kwam echter weer een kennisgeving, dat het niet nodig was.

Vele Duitsers waren tijdens het bombardement van mening, dat de Engelsen een landing beproefd hadden, en op het ogenblik zijn er, die beweren, dat de poging tot landing door het kanonvuur verhinderd is.

De Duitsers in Frankrijk en België.

Parijs, 30 november. Een officieel verslag over de krijgsverrichtingen van 21 tot 27 dezer behelst, dat de vijand zich in het algemeen heeft uitgeput in vruchteloze, lakse aanvallen. Onze

tegenaanvallen, zegt het verslag, hebben de Duitsers daarentegen ernstige verliezen toegebracht.

Tussen de Leie en de zee heeft de vijand zijn krachten samengetrokken op de verwoesting van Ieper. De kathedraal en de toren van de lakenhalle zijn vernield.

Wij overmeesteren op 25 dezer een stelling op de rechteroever van de IJzer ten zuiden van Diksmuide en handhaafden ons daar.

Tussen de Leie en de Oise bleven de Duitsers werkeloos.

Oostburg, 1 december. Uit de richting van Nieuwpoort wordt heden van de vroege morgen af onophoudelijk kanongebulder gehoord. Hoogstwaarschijnlijk worden de Duitse troepen weer van uit zee beschoten.

Londen, 1 december. De rust, die er op het gevechtsterrein in België en Noord-Frankrijk heerst, blijft ongestoord voortduren. Slechts voorpostengevechten worden geleverd en de beschieting met het geschut werd voortgezet, doch gedurende de laatste dagen heeft zelfs dit opgehouden. De druk op het Russische grensgebied zou de Duitse gelederen in België gedund hebben. Hoewel het vast moet staan, dat een groot aantal troepen gedurende de laatste dagen naar het oostelijk oorlogsterrein is overgebracht, hebben de Duitsers op het westelijke front ook enige versterking gekregen hebben van nieuwe troepen.

Londen, 1 december. Enige Engelse correspondenten hebben onder geleide van Franse autoriteiten een kijkje aan de gevechtlinie mogen nemen en zijn door Ieper naar het marktplein geleid. Een algehele verwoesting was daar te zien. Huis aan huis was vernield. De kathedraal was een ruïne, de lakenhalle evenzo.

Terwijl grote gedeelten van de stad eveneens geleden hadden, waren deze twee bouwwerken, zegt de correspondent van de Daily Chronicle, en een aantal oude huizen, waaronder het Nieuwerck, vrijwel verwoest.

Het hoge dak van de lakenhalle was geheel verdwenen. Verkoolde stukken lagen beneden over de vloer gezaaid. De vensters waren verbrijzeld. Stukken van de tere glasruiten lagen tussen hopen stenen en mortel binnen het gebouw en buiten op het plaveisel. Van het Nieuwerck, dat bij het vroegere bombardement slechts licht beschadigd was, is niets meer overgebleven. De tinnen aan de hoeken van de lakenhal wijzen naakt ten hemel zonder dat men hun vroegere achtergrond ziet. De mooie daksparren en de lange galerij zijn weg en de wandschilderingen zijn hopeloos geschonden. Niets van het inwendige is meer over dan een armzalig geraamte van pilaren. De grote middentoren vertoont boven, daar waar de klok was, een grote scheur en aan beide kanten van de toren is de gevel vernield.

Aan deze zijde van de lakenhal zijn ook een aantal huizen uitgebrand.

Aan de andere kant ligt de kathedraal, de St.-Maartenskerk. Wij konden niet binnenkomen, want de toegang was versperd door een hoop van nog rokende mortel en stenen, waarvan de top beschenen werd door een zwakke vlam, die kleine vonken verspreidde. Dit was alles, wat van de klokkentoren was overgebleven. Van het inwendige konden wij slechts ontwaren, dat het dak er niet meer was, terwijl zich op de vloer een vreselijke chaos vertoonde.

2 december 1914

De Duitsers in Frankrijk en België.

Parijs, 1 december. De officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur luidt:

In België hebben de Duitsers de 30^e november een vrij hevig kanonvuur op de stellingen der bondgenoten gericht, doch geen infanterieaanval ondernomen.

Oostburg, 1 december. Het hevige bombardement op de Belgische kust, dat heden de gehele dag heeft voortgeduurd, was vermoedelijk op Oostende gericht, daar men op die hoogte de Engelse vloot zag liggen.

De Duitsers blijven, naar gisteren aan de Tijd werd geseind, doorgaan, hun troepen aan het IJzerfront te onttrekken. Werden dezen de laatste dagen over Tielt in de richting Ieper verplaatst, heden zijn met allerlei treinen duizenden mannen van de IJzer noordwaarts gebracht. Zo kwamen heden in Heist alleen 20 wagons aan, waarin de soldaten stonden opeengepakt. In Zeebrugge zijn er nog meer aangekomen, waaronder ook een deel der bezetting van Oostende. Wat de bedoeling van deze laatste beweging der Duitsers is, is niet erg duidelijk, maar een feit blijft het, dat er over het gehele noordelijke front belangrijke wijzigingen plaats vinden, die wellicht op verrassende aanstaande gebeurtenissen wijzen. Mogelijk is, dat die bewegingen naar de noordelijke kust een krachtiger verdediging betekenen van de havenplaatsen, aldaar gelegen, omdat ook veel geschut is aangevoerd. Men zou door een grote bezetting en meer zwaar geschut weerstand kunnen bieden aan een herhaalde aanval der Engelse vloot, en zodoende de belangrijke basis voor onderzeeboten kunnen behouden.

De mannen echter, die van het IJzerfront aankomen, zien er ellendig uit. De meesten zijn het grootste deel van hun uitrusting kwijt en lopen in deze koude, natte dagen, slechts in hun korte jasje, terwijl de ransel veelal vervangen is door een zak of rugtas, zoals padvinders er dragen.

Van de proclamaties, die de laatste tijd in België zijn aangeplakt vermeldt de correspondent de volgende:

Langs de grenzen zullen weer overal de gewone tolgelden geheven worden. Volgens een ander stuk moet elke soldaat, die nog in burgerkleding in België rondloopt, zich onmiddellijk komen gevangen geven. Hij, die dit niet doet, wordt met de zwaarste straffen bedreigd, evenals de burgers die zulke soldaten kleren geven, of hen op andere wijze helpen. De soldaten, die in uniform nog achter het front worden aangetroffen, zullen overeenkomstig de oorlogswetten "voor de kop geschoten worden".

Van Engelse zijde.

Aan een communiqué van de Engelse legatie te 's Gravenhage is het volgende ontleend:

In zijn jongste telegram zegde Sir John French dat de moed en de taaie volharding der Britse troepen in omstandigheden die hun weerga niet hebben, boven alle lof verheven zijn. Hun hardnekkige verdediging van Ieper tegen reusachtige troepenmassa's zal als een van de grootste militaire verrichtingen van de moderne geschiedenis beroemd blijven. De territoriale regimenten welke aan deze strijd hebben deelgenomen hebben eigenschappen getoond welke de grootste verwachtingen van de territoriale strijdkrachten in het algemeen rechtvaardigen. De Indische troepen hebben een bewonderenswaardig accommodatievermogen en vindingrijkheid in

de strijd aan de dag gelegd en door handige krijgslisten vaak sterker vijandelijk strijdkrachten in bedwang gehouden. De samenwerking tussen de Engelsen en Fransen getuigt voor de wederzijdse goede gezindheid en de waardering tussen beide legers.

De recruitering voor het Indische leger wordt met grote geestdrift voortgezet.

Parijs, 2 december. Het communiqué van vanavond luidt: In België heeft de Duitse infanterie zonder succes beproefd haar loopgraven ten zuiden van Bikschote te verlaten.

De Franse legatie deelt omtrent de krijgsverrichtingen het volgende mede:

In België heeft de 30e november zich slechts gekenmerkt door een vrij spoedig geëindigd artillerievuur.

3 december 1914

Parijs, 2 december. De officiële mededeling van vanmiddag drie uur luidt:

In de streek ten zuiden van Ieper is een aanval der Duitsers op een door onze troepen gisteren genomen loopgraaf afgeslagen. Onze artillerie heeft een groep van drie vijandelijke batterijen zwaar geschut beschadigd.

De oorlog.

In België is een grote slag op handen seint een oorlogscorrespondent van de Tijd. De Duitsers zijn in de laatste dagen bezig hun troepenmassa op het front Oostende-Ieper danig te versterken. Deskundigen schatten de troepen op 700.000 man.

De bondgenoten, die door hun uitstekende inlichtingsdienst volkomen op de hoogte zijn, hebben eveneens nieuwe reserves aangevoerd, en gereed gemaakt voor de vuurlinie, zodat men veilig kan aannemen, dat bijna 1 ½ miljoen manschappen op die lijn tegenover elkaar staan.

De bondgenoten hebben hun infanterie meesterlijk ingegraven. De stellingen zijn bijna niet te onderkennen, zelfs voor ingewijden. Grote massa's lansiers van het Belgisch leger zijn in die richting heengetrokken. Men beweert hier, dit is te Calais, met grote stelligheid, dat zelfs troepen, die nog kort geleden in en rond Antwerpen lagen, nu aan het front bij de IJzer liggen. Ook is een verhoogde actie aan de kust merkbaar.

Het commando te Calais is deze week in handen van de Engelsen gelegd. Zelfs de Belgische soldaten worden vertrouwd gemaakt met het scheepsgeschut der Engelsen. Eveneens is zwaar Frans veldgeschut in ruime mate hier aangekomen. Al deze verschijnselen wijzen er op, dat in de eerstkomende dagen een grote veldslag is te verwachten.

Nog een ander teken is de drukke verkenningsdienst van de vliegers. Die der bondgenoten wagen zich bij herhaling boven Brugge en zelfs bij Gent. Dezer dagen ondernamen ze speciaal een tocht, om een deel van de Duitse staf te treffen. Het resultaat daarvan is hier evenwel niet met zekerheid bekend geworden.

Al wat ambulance aanbelangt wordt versterkt. De hospitalen hebben aanzegging ontvangen, om zoveel mogelijk bedden beschikbaar te hebben.

Al war rijden kan met of zonder paard wordt gerekwireerd. Aan de plaatselijke zowel als aan de grote staf wordt dag en nacht gewerkt.

Een andere correspondent van de Tijd meldt op 30 november uit Brugge, dat het uitsluitend marinetroepen zijn, die de Duitsers naar het front aan de IJzer overbrengen. Enige dorpen boven de IJzerlinie zijn op last der Duitse overheid ontruimd.

De versterking van de kustplaatsen houdt aan; er is ook zwaar geschut heengezonden, waarmee waarschijnlijk hedenmiddag reeds enkele schoten zijn gelost op Engelse oorlogsschepen, want omstreeks 3 uur vielen een vijftal zware schoten uit de richting Zeebrugge. Het kunnen echter ook ontploffende mijnen geweest zijn, want op het ogenblik staat er een hevige storm hier, die wellicht enige mijnen kan hebben doen losgaan, die de Engelse vloot tijdens het laatste bombardement rond Zeebrugge gelegd heeft, vaste mijnen dus.

Uit zuidwest België.

Een correspondent van de Nieuwe Courant schrijft:

Ik verneem van goede hand, dat het strategisch defensief, gepaard met een tactisch offensief, hetwelk de geallieerden in zuidwest België tot dusver betrachtten, weldra zal plaats maken voor een algemeen offensief, zo dit al niet reeds begonnen is.

Zeer belangrijke troepensterkten zijn daarvoor samengetrokken, zowel Belgen als Engelsen en Fransen. Het Belgenleger, gereorganiseerd en versterkt met de in Frankrijk gedrilde lichter, wordt thans geschat op 100.000 man.

Engeland heeft in de laatst verlopen weken dagelijks sterke contingents over het Kanaal gevoerd. Men noemde mij als cijfer der voor de eindstrijd beschikbare Engelsen een half miljoen.

Maar al mocht dit getal overdreven zijn, dat een zeer aanzienlijke hoeveelheid verse troepen voor gebruik gereed is, staat vast.

Frankrijk heeft inmiddels zijn beide jongste lichten voldoende geoefend. Met de nog beschikbare verse krachten van andere aard heet het, dat dit land, behalve de thans in actie zijnde troepen, nog 1.015.000 man in de strijd kan werpen.

Reduceert men al die getallen tot de helft, dan schijnt toch nog altijd een krachtstoot met circa 700.000 man zeer mogelijk.

Of de Duitsers die kunnen opvangen, zal de allernaaste toekomst misschien reeds leren.

4 december 1914

Parijs, 3 december. De officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur maakt melding van een vrij hevige beschieting van Nieuwpoort en van de streek ten zuiden van Ieper. Het onder water gezette terrein strekt zich ten zuiden van Diksmuide uit.

Een hevige beschieting heeft tussen de Leie en de Somme plaats gehad.

Van Duitse soldaten, die van de IJzerlinie terugkeren, heeft een correspondent van de Tijd gehoord, dat binnen enkele dagen de Duitsers de IJzerlinie met alle krachten, waarover ze kunnen beschikken, zullen trachten te forceren en dat de kroonprins zelf de aanval zal leiden. Lukt die aanval niet, dan zullen de Duitsers hun winterkwartier betrekken.

Volgens de Daily Mail zijn de Duitse duikboten, die over land naar Zeebrugge waren gebracht, in de binnenhaven daar tot werkeloosheid gedoemd, omdat de Engelse vloot door haar

bombardement de elektrische centrale, die stroom levert voor de sluizen, heeft vernield.

De Duitsers hebben de Belgische ingenieur van de centrale, die te Sluis vertoeft, uitgenodigd terug te keren en hem een ruime beloning beloofd als hij de schade wil herstellen. Hij heeft echter geweigerd.

Daar de Duitsers een nieuwe beschieting vrezden, maken zij, volgens de Engelse correspondent, aanstalten om hun duikboten uit Zeebrugge te verwijderen.

Berlijn, 4 december. Mededeling van hedenochtend uit het grote hoofdkwartier:

Op het westelijk oorlogsterrein zijn aanvallen van de Fransen op onze troepen in Vlaanderen bij herhaling afgeslagen.

De mededeling van de Franse legatie te 's Gravenhage van heden luidt als volgt:

In België valt een vrij levendig onderhouden beschieting te vermelden tegen Nieuwpoort, tegen Lampernisse ten westen van Diksmuide en ten zuiden van Ieper.

De geest der Duitsers.

De Norddeutsche Allgemeine Zeitung haalt een voorbeeld aan van de geest onder de Duitse troep:

“De regimentsadjutant van een regiment infanterie schrijft aan zijn ouders uit Bikschote, op 8 november: “Achter mij ligt de compagnie van Roedenbeck (kapitein Roedenbeck is intussen op 10 november gesneuveld) die aan ons regiment als reserve is toegevoegd. Te

midden van het granaatvuur klinkt uit die compagnie plotseling zacht, maar daarna steeds luider aanzwellend en tenslotte machtig daverend het lied: "Grosser Gott, wir loben dich, Herr, wir preisen deine Stärke."

Als uit eerbied voor dat gezang wordt plotseling het felle vijandelijke vuur afgebroken, en ongeveer een kwartier lang heerst diepe stilte. Nu gaat er een man voor de compagnie staan en houdt met bondige, kernachtige woorden een ernstige soldatenpreek. Met diepe aandacht luisteren allen. Wij zijn hier harde mannen geworden, maar die innige plechtigheid midden in het vuur greep ons allen ten zeerste aan, en mij sprongen de tranen in de ogen."

5 december 1914

De Duitsers in Frankrijk en België.

Parijs, 4 december. De officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur maakt melding van een vrij hevige kanonnade op het front in België tussen de spoorweg van Ieper naar Roeselare en de weg van Beselare naar Passendale (ten westen van die spoorweg), waar de Duitse infanterie zonder succes heeft getracht terrein te winnen.

Berlijn, 4 december. Uit Genève wordt aan de Lokal-Anzeiger geseind:

Het werk aan de versterkingen der bondgenoten bij Nieuwpoort en ten zuiden van Ieper ondervindt grote stoornis door het zware Duitse geschut. De stellingen der bondgenoten in het overstroomde terrein ten zuiden van Diksmuide zijn onhoudbaar geworden.

Uit Duinkerken wordt aan de Tijd geseind dat de Duitsers op sommige punten van het westelijk front grote strijdkrachten

hebben samengetrokken, doch op andere plaatsen, bv. aan de IJzerlinie, talrijke manschappen hebben onttrokken. Daarom betwijfelt hij of in België een grote nieuwe slag op handen is. Hetgeen hij heeft waargenomen, wijst er meer op, dat het nieuwe karakter van de strijd juist gelegen is in een schijnbaar krachtdadig optreden der Duitsers, een schijnbare troepenaanvoer, terwijl in werkelijkheid regimenten naar het oostelijk krijgstoneel zijn gezonden. Het heftiger optreden der Duitsers thans, vooral van hun geschut, zou dan juist tot doel hebben om de bondgenoten aangaande hun getalsterkte en hun bedoeling te misleiden. Krijgskundig beschouwd is immers het schijnbaar krachtig en hardnekkig optreden een middel om eigen zwakte op zeker punt te verbergen en de vijand te weerhouden om door te breken.

De correspondent verwacht op deze gronden dat het artillerieduel, dat begonnen is zuidelijk bij Ieper en rond Nieuwpoort, krachtiger zal worden doorgezet. Alles wijst er zijns inziens op, dat in de komende dagen het geschut weer het eerste woord zal spreken en de taak der infanterie op de tweede plaats komt.

Inmiddels worstelen de bondgenoten gestaag maar langzaam hier en daar vooruit. Een loopgraaf, een kasteel, een bosje, een weg, een hoeve ... het zijn allemaal zoveel veroveringen van betekenis in deze oorlog waarin iedere strekkende meter een heel bijzondere waarde heeft.

Van het westelijk gevechtsterrein.

Parijs, 5 december. Het legerbulletin bevat een lang overzicht van de oorlog, hetwelk van de aanvang af loopt. Het behelst ondermeer dat toen Joffre in begin september tot aanvallend optreden overging, de Duitsers nog de hoop koesterden de linkervleugel van de troepenmacht van French om te trekken, terwijl de

bondgenoten hoopten de Duitse rechtervleugel te kunnen omvatten. Vandaar de wedstrijd naar de zee, die ontstond, en waarin de Duitsers het verloren, niettegenstaande zij door de concentrische ligging van hun front ten opzichte van het onze, zegt het legerbulletin, in het voordeel waren. De bondgenoten waren dan ook in staat de slagboom aan de IJzer op te werpen en die voor drie weken te houden tegen de herhaalde en verwoede aanvallen van 12 Duitse legerkorpsen en drie divisies cavalerie.

Het doel van de Duitsers was Calais te bereiken of de linies der bondgenoten bij Ieper te doorbreken. Maar wij weken geen duimbreed, en wij namen onneembare stellingen in. Het Duitse offensief was in de tweede helft van november gebroken. De slag bij Ieper kwam de Duitsers op 120.000 man te staan. De strijdmacht der bondgenoten is thans even sterk als bij de aanvang van de oorlog; echter is de kwaliteit van hun troepen enorm verbeterd. Alle soldaten zijn diep doordrongen van het besef van hun meerderheid over de vijand en ervan overtuigd, dat zij zullen overwinnen. Daarentegen hebben de Duitsers tegenslagen gehad die verreikende gevolgen zullen hebben. Zij hebben hun reserves verspild in vruchteloze pogingen. Hun soldaten zijn thans slecht geoefend en worden slecht aangevoerd.

Berlijn, 5 december. Ambtelijke mededeling van hedenmorgen uit het grote hoofdkwartier:

In Vlaanderen en ten zuiden van Metz werden gisteren aanvallen van de Fransen afgeslagen.

Van Franse zijde.

De Franse legatie deelt omtrent de krijgsverrichtingen heden het volgende mee:

De 3^e was er in België bij tussenpozen een vrij levendig geschutvuur van de kant van de spoorweg Ieper-Roeselare, waar vijandelijke infanterie zonder enig succes getracht heeft, terrein te winnen.

Frankrijk en de oorlog.

Van de Marne tot de IJzer.

Parijs, 26 November.

“Het krijgsplan van von der Goltz, van Bernhardi, van Falkenayn, men heeft het meermalen in herinnering gebracht, bestond in het verpletteren van Frankrijk in drie weken tijd, dan zou men zich naar Rusland keren. Welnu, de vierde maand van de oorlog loopt ten einde en Frankrijk is niet verpletterd. Integendeel, het heeft sedert 6 september voortdurend succes geboekt, ondanks het feit, dat een troepenmassa van 50 legerkorpsen op Frankrijk afgezonden is.”

Bulletin des Armées de la République.

Naast het hoofd van de generale staf, opperbevelhebber van de Franse legers, generaal Joffre, komt thans een tweede hoofdfiguur naar voren, benoemd door Joffre zelf, generaal Foch.

Drieënzestig jaar, uit Zuid-Frankrijk afkomstig gelijk Joffre, van 1908 tot 1911 commandant van de krijgsschool, op het ogenblik van het uitbreken van de oorlog commanderend generaal te Nancy, chef dus van de “ijzeren divisie” bij de Frans-Duitse grens.

Man van de daad en van de gedachte, krijgsman in hart en ziel, chef, die een strenge discipline eist, maar daaraan grote zorg voor zijn troepen paart; een studiemann, tevens een krijgsgelerde, die als overste van de artillerie, want hij is een artillerist, deze geweldige tegenstander der Duitsers, aan de krijgsschool een serie, later als boek uitgegeven, cursussen gehouden heeft, die niet alleen in hem een scherp kennen der krijgsgeschiedenis en bijzonder van

Napoleon, Clausewitz en Moltke toonden, maar tevens al deden vermoeden, dat in hem zelf een meester der krijgskunst school.

Reeds dadelijk na de slag aan de Marne had Joffre Foch aangewezen voor een hoge onderscheiding in het legioen van eer, naast de twee in rang oudere divisiegeneraals Monoury en Dubail. Daarna was er weer algemene zwijgzaamheid, alle namen van de legerchefs over het gehele front werden verzwegen. Totdat nu drie dagen geleden het "Bulletin des Armées" in een beknopte uiteenzetting van hetgeen er sedert de slag aan de Marne gebeurd is en in hoofdzaak van de slag in Frans en Belgisch Vlaanderen, ons sprak van generaal Foch, "door generaal Joffre tot het bevel over de noorderlegers geroepen."

Zo komt ook hier in de verschrikkelijke strijd in Vlaanderen de figuur van Foch voor ons op. Met de uiterste, geweldigste, voor geen opoffering terugdeinzende krachtsinspanning hebben de Duitsers in Frans en Belgisch Vlaanderen de Franse linkervleugel willen breken, het beslissend succes op de Fransen willen behalen, dat hun bij de Marne ontgaan was. Het is Foch, als rechterhand van Joffre, die ook hier op het beslissend punt de Duitse doorbraak, het voor Duitsland zo dringend nodig geworden succes op de Fransen verhinderd heeft. In algehele onpartijdigheid beschouwd, kan men zeker ook zeggen, dat Frankrijk, met zijn 39 miljoen inwoners tegen de 68 van Duitsland, met een leger dat veel minder op oorlog voorbereid en getraind en uitgerust was, aanvankelijk vanwege politieke besluiteloosheid en zuinigheidswensen der laatste jaren, bijna zonder zware artillerie, er trots op zijn mag, dat het er na bijna vier maanden oorlog voor staat zoals thans het geval is.

Gezien het feit, dat Duitsland met zijn 68 miljoen inwoners zich met zekerheid van overwinning, met inspanning van zijn uiterste krachten, met 50 legerkorpsen, geworpen heeft op Frankrijk, kan

men begrijpen, dat de Fransen met trots over hun manschappen en hun chefs vervuld zijn.

Met dat al zal generaal Foch, een der voornaamste medebewerkers van de huidige toestand, zeker de eerste zijn om er op te wijzen, dat het zware, beslissende ogenblik, dat de overwinning nog moet komen. De strijd in Vlaanderen is tot nu toe van Franse zijde een defensieve strijd geweest. Het offensief zal moeten volgen. In de slag aan de Marne heeft men gezien, dat Foch niet alleen een man van de theorie, maar een van de krachtigste daad en felle praktische energie was. Men kan het dan ook voor zeker houden, dat de aanvoerder der Franse noorderlegers allerminst van oordeel is, dat hij reeds de overwinning behaald heeft, en dat hij op de gelegenheid en het ogenblik loert om over te gaan tot de "offensieve vorm, die per slot alleen resultaten kan leveren".

6 december 1914

De Duitsers in Frankrijk en België.

Londen, 5 december. Volgens de ooggetuige in het Engelse hoofdkwartier is het bij de krijgsv verrichtingen treffend, dat de Duitsers hun tactiek geheel gewijzigd hebben. Zij hebben hun vruchteloze frontaanvallen, die hun grote verliezen berokkenden, opgegeven en naderen nu de bondgenoten door zich door de grond heen te graven, recht op de loopgraven aan. De laatste kleine afstand leggen zij af in een regen van granaten, die zij in geweldige hoeveelheden gebruiken. De bondgenoten blijken echter niet minder vernuftig te zijn dan de Duitsers en doen deze tactiek teniet. Enige onlangs gevangen genomen Duitse officieren erkenden de vergissing van de Duitse strategie en zegden, dat zij de toekomst donker inzagen. Er zijn echter geen aanwijzingen, dat dit inzicht bij de vijand algemeen is.

Berlijn, 5 december. Over Genève wordt aan het Berliner Tageblatt gemeld: De militaire toestand wordt door de Franse bladen in die zin beoordeeld, dat men staat voor grote gebeurtenissen over het gehele front. De Duitsers schijnen ondanks alle moeilijkheden hun operaties tegen de kuststreek te willen voortzetten. Van alle zijden ingekomen berichten bevestigen de zendingen van grote versterkingen en samentrekking van sterke troepenmachten ten zuiden van Oostende.

Militaire beschouwingen.

Van militaire zijde schrijft men ons:

De openbaarmaking van het jongste rapport van generaal French geeft ons, al is het oppervlakkig, weer enig nader inzicht in de operaties, die in de tweede helft van de maand oktober nabij de Frans-Belgische grens verricht werden.

Leest men het rapport gewoon door, dan is het verband tussen de verschillende gebeurtenissen, door de eigenaardige groepering van de feiten niet gemakkelijk te vinden; een nadere bestudering is daartoe nodig.

Zulk een nadere beschouwing leek ons echter alleszins de moeite waard, daar het rapport door vele tot nu toe niet bekende gegevens meer licht geeft over wat generaal French noemt: De slag van Ieper-Armentières.

Men moet daarbij echter niet uit het oog verliezen, dat een volkomen juiste beoordeling van de wederzijdse verrichtingen niet wel mogelijk is, omdat de beweegredenen van de handelingen van de tegenstanders en de sterkte en groepering van zijn

strijdkrachten op dit deel van het oorlogsterrein ons grotendeels verborgen blijven.

Het rapport toch is een verslag van de verrichtingen der Engelse legerafdelingen en de Belgische en Franse strijdkrachten worden slechts terloops vermeld, voor zover hun bewegingen in onmiddellijk verband staan met de Engelse operaties. We zullen ons dan ook noodgedwongen bij de beschrijving van die operaties voornamelijk bepalen tot de Engelse troepen.

De Engelse legermacht, die begin oktober nog aan de Aisne streed, bestond uit drie legerkorpsen en twee cavaleriedivisies. Elk legerkorps was samengesteld uit twee divisies; het I^e legerkorps werd aangevoerd door generaal Sir Douglas Haig, het IIe door door generaal Sir Smith-Dorien en het IIIe door generaal Pulteney.

Buitendien opereerde nog in België bij Gent en Antwerpen een IVe korps, samengesteld uit de 7^e divisie en de 3^e cavaleriedivisie, hetwelk vermoedelijk bij Oostende was geland en dat onder luitenant-generaal Sir Henry Rawlinson een zelfstandig geheel vormde. Na de val van Antwerpen en de terugtocht van de Belgisch-Engelse strijdkrachten aldaar, werd ook dit korps onder de bevelen van generaal French gesteld, daar zijn operaties toen in onmiddellijk verband met die der overige Engelse strijdkrachten moesten worden gebracht, zoals we nader zullen zien.

De 13e oktober en volgende dagen was het doel van de commandant van het IIe Engelse korps om Veurne te bereiken en zodoende rechterflank en rug van de bij La Bassée staande vijand te bedreigen, doch hij stuitte hier op heftige tegenstand van vier Duitse cavaleriedivisies, gesteund door jagerbataljons en een deel van het 14e legerkorps, welke afdelingen door die tegenweer de tijd

gaven aan meerdere Duitse strijdkrachten om naar de bedreigde vleugel op te rukken.

De 16^e oktober was in België de terugtrekkende beweging van de aldaar opererende strijdkrachten zover gevorderd, dat hun operaties in nauw verband kwamen met die van de overige Engelse strijdkrachten. Oorspronkelijk was het plan dat het van Gent komende IVe Engelse korps aan de omvatting van de Duitse noordelijke vleugel zou deelnemen. De aandacht werd echter in andere richting getrokken en de strijd trad een nieuwe fase in.

Daarover een volgende keer.

Aan de IJzer.

Een der oorlogscorrespondenten van de Tijd seint:

Ofschoon aan de IJzer wel enige frontverandering heeft plaats gegrepen, is deze niet het gevolg van het vuur der geweren en kanonnen aan de zijde der bondgenoten. De Duitsers zijn aan de IJzerlinie op de meeste plaatsen van 200 m tot 2 km achteruit gegaan, maar uitsluitend om sterkere stellingen in te nemen, daar ook het niet-overstroomde terrein bij de rivier zeer ongezond werd voor de soldaten, en de drassige bodem een goede artilleriesectie ten zeerste bemoeilijkte. In verband met deze achterwaartse beweging zijn enkele kleine dorpen door de bevolking ontruimd, daar die nu in de vuurlinie gekomen zijn. Een en ander is tot de bevolking in de verschillende plaatsen van België doorgedrongen, en heeft allerlei geruchten doen ontstaan over een nederlaag der Duitsers. Dat die achterwaartse beweging echter als zodanig moet worden opgevat, is met de toestand en de taaie vasthoudendheid der Duitse troepen in strijd. Trouwens, de onderwaterzetting van

het land heeft ook de bewegingen der bondgenoten grotelijks geschaad.

Toen de Duitsers hun nieuwe stellingen gingen betrekken, vrijdag en zaterdag der vorige week, hebben de granaten der bondgenoten grote slachtingen in de gelederen der Duitsers aangericht, en lange treinen met gewonden zijn nadien vanuit Torhout over Brugge en vandaar in oostelijke richting vertrokken.

Dinsdag hadden de Duitsers hun nieuwe stellingen betrokken en openden toen het vuur op de bondgenoten. Het artillerieduel, toen begonnen, wordt sindsdien met slechts kleine tussenpozen voortgezet, en zelfs 's avonds en 's nachts zwijgen de vuurmonden niet, maar verrichten hun vernietigend werk, nadat door lichtbommen het terrein verkend is.

Een andere correspondent van hetzelfde blad seint:

De overstroomde strook is een verdediging en een beletsel tevens voor beide partijen. Het water toch belet de legers grote troepenmachten in korte tijd aan de overkant te brengen. Het moet dus blijven bij betrekkelijk kleine troepen. Wanneer men zulks doet, loopt de aanvallende partij alle kans, dat die troepen door de overmacht van de andere verpletterd worden of in de IJzer worden gedreven. Hieruit is dus te begrijpen het uitblijven van een beslissend feit. Doch m.i. zullen de bondgenoten pogen om aan de kust ter hoogte van De Panne en Oostende te landen, en van daar uit de Duitsers en Oostenrijkers aan te vallen. Een beslissing of een strijd met grote gevolgen verwacht ik beslist niet vóór Kerstmis. Bovendien zijn de wegen aan beide kanten zo bitter slecht, dat reeds de levensmiddelenvoorziening alle moeite kost. Zware camions (vrachtwagens) hebben moeite met 4 paarden en meer om

de weg te volgen; ondanks dat konden de lieden elke dag de weg verharder. De auto's rijden bij het uitwijken in de modder en vele raken daarbij defect. Dan ook neemt de gezondheidstoestand aan beide zijden af.

In Oostende komen, naar aan de Tijd wordt geseind, in het geheel geen gewonden meer aan, allen worden van het slagveld ineens doorgestuurd naar Duitsland, zodat alleen Brugge de tragische treinenstoeten ziet passeren.

Als het echter in Oostende donker begint te worden, moeten de burgers in hun woningen blijven, en in de nacht komen dan grote transporten binnen. Deze transporten brengen uitsluitend doden aan, die in diepe en lange rijen begraven worden in de duinen naast het militaire hospitaal. Het terrein aldaar mag nooit door een burger betreden worden, en wie het toch waagt in de nabijheid te naderen, wordt zonder proces 14 dagen in de gevangenis gezet.

Nadat in het begin der week een deel van de bezetting naar Zeebrugge en Heist vertrokken is, bevinden zich in Oostende nog maar 3000 man als vaste bezettingstroepen. De toestand in de stad is er al even benard als in andere plaatsen. De levensmiddelen zijn schaars en de brandstoffen verbruikt.

Wat de mogelijke actie der onderzeeboten uit Zeebrugge betreft, er is gesproken over een defect aan het mechanisme der sluizen. Dit is echter niet juist. Feit is, dat de ontplofte mijnen aan het havenhoofd grote schade berokkend hebben en men nog steeds bezig is aan de herstellingen.

Het grootste nadeel voor de Duitsers is de voortdurende aanslibbing van de zeebodem, waardoor de haven voor een deel onbruikbaar wordt. In vreedestijd werkten er dag en nacht

baggermachines, wat absoluut nodig was, maar de Belgen hebben deze machines tijds vernietigd. De primitieve wijze, waarop de Duitsers nu daarin trachten te voorzien, heeft weinig resultaat.

Maarschalk French heeft in een telegram aan de minister van marine de houding van de marinedivisie geprezen. Ofschoon haar optreden de vesting Antwerpen niet heeft kunnen redden. Het heeft de vijand aanmerkelijke tijd opgehouden en de Belgische bezetting mee in staat gesteld om af te trekken onder omstandigheden, die reorganisatie tot volle gevechtswaarde mogelijk hebben gemaakt. Ook is daardoor de vernietiging van oorlogsmaterieel en munitie, die anders in handen der Duitsers zou zijn gevallen, mogelijk geworden.

French brengt voorts hulde aan de Belgische troepen, die aan de IJzer de bondgenoten zo krachtig hebben gesteund.

7 december 1914

Van Franse zijde.

De Franse legatie te 's Gravenhage heeft de volgende berichten omtrent de krijgsvieringen op het westelijk front ontvangen:

De 4^e december hebben wij ten noorden van de Leie vorderingen gemaakt. Onze infanterie, die bij het aanbreken van de dag een aanval deed, heeft twee linies van Duitse loopgraven veroverd. Het gehucht Woldendrift is in onze handen gebleven. Wij hebben verder aan de vijand voor Poesle een veerhuis ontnomen, dat sedert een maand heftig betwist werd.

Ten zuiden van Ieper hebben wij tenslotte 150 meter terrein gewonnen. De vijand heeft door een hevige aanval van zware

artillerie getracht ons te dwingen het veroverde terrein te ontruimen. Het is hem echter niet gelukt.

Van Duitse zijde.

Het Duitse gezantschap te 's Gravenhage geeft kennis van de volgende verklaring van de generale staf:

Het uit Rome gemelde bericht, dat de Fransen bij Ieper een geheel Duits vliegerkorps gevangen genomen hebben, is evenmin waar als het Londense bericht, dat vliegers bommen op de fabriek van Krupp geworpen hebben.

Het Duitse bestuur in België deelt mee, dat de scheepvaart weer kan worden uitgeoefend op de volgende Belgische waterwegen:

1. De Maas van de Nederlandse grens tot Namen;
2. Het verbindingskanaal van Luik naar Antwerpen, alsmede het zijkanaal over Turnhout;
3. Het kanaal van Brussel naar de Schelde;
4. Het kanaal van Leuven naar de Schelde;
5. Het kanaal van Charleroi naar Brussel;
6. De Dender van Aalst tot Dendermonde;
7. Het kanaal Gent-Terneuzen;
8. Het kanaal Gent-Oostende;
9. Het kanaal Brugge-Zeebrugge;
10. De Schelde van Dendermonde tot de Nederlandse grens.

Passierscheine voor de vaart op deze waterwegen zijn te verkrijgen te Brussel en Antwerpen.

De Duitsers in Frankrijk en België.

Parijs, 6 december. Officiële kennisgeving van gisteravond elf uur:

Op het front in België heerst dezelfde bedrijvigheid als de vorige dag. Wij hebben onze stelling ten noorden van het veerhuis (aan de IJzer), die wij vrijdag hadden bezet, bevestigd.

Op het overige gedeelte van het front is niets belangrijks gebeurd.

Parijs, 6 december. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur:

Op het front in België, niet ver van het veerhuis, waarvan de inname door onze troepen is gemeld, heeft onze zware artillerie een Duits blokhuis vernietigd. De vijand heeft tevergeefs getracht ons Woldendrift weer te ontnemen.

Berlijn, 6 december. Officieel. In het buitenland verspreide berichten over achterwaartse bewegingen der Duitse troepen aan het IJzerkanaal zijn onjuist.

De Duitsers in Frankrijk en België.

Berlijn, 5 december. Over Genève wordt aan het Berliner Tageblatt gemeld: De militaire toestand wordt door de Franse bladen in die zin beoordeeld, dat men staat voor grote gebeurtenissen over het gehele front. De Duitsers schijnen ondanks alle moeilijkheden hun operaties tegen de kuststreek te willen voortzetten. Van alle zijden ingekomen berichten bevestigen de zendingen van grote versterkingen en samentrekking van sterke troepenmachten ten zuiden van Oostende.

Van het westelijke gevechtsterrein.

Londen, 7 december. Aan de Daily Mail werd gisteren uit Noord-Frankrijk gemeld.

Een grote veldslag wordt rondom Elverdinge tussen Veurne en Ieper geleverd.

Onlangs is een Duits luchtschip binnen de Engelse linie aangevallen door drie vliegtuigen en door een kogel vernield.

Londen, 7 december. Aan de Daily Mail uit Noord-Frankrijk:

Een bloedig gevecht is bij Pervijze geleverd, waar de Duitsers een aanval ondernamen met vlotten en machinegeweren. Zij werden met hevige verliezen afgeslagen.

Ook bij Merkem is gevochten, waar de Fransen het veerhuis in een verwoed handgemeen bestormden en innamen.

Londen, 7 december. Aan de Daily Chronicle uit Duinkerken:

Men bericht dat Oostende in brand staat.

Van militaire zijde schrijft men ons:

Reeds in mijn beschouwingen over de val van Antwerpen betoogde ik dat het bezit van deze vesting voor de Duitsers van groot belang was geworden, doordat de strijd om Antwerpen in nauw verband was gekomen met de operaties in Noord-Frankrijk en Vlaanderen. Nog duidelijker wordt dit, wanneer we ons, gedeeltelijk aan de hand van het rapport French, voorstellen, hoe de toestand had kunnen worden, indien Antwerpen niet was aangetast en bezweken.

Er blijkt dat de omvattende opstelling van de geallieerde strijdkrachten zich dan langs Leie en Schelde tot aan Antwerpen had kunnen uitstrekken. Voorzeker een uitgebreide en daardoor niet sterk aaneengesloten bezette linie, doch versterkingen waren in aantocht. We lezen namelijk in het rapport French hoe op 19 oktober ook het I^e Engelse korps, van de Aisne naar St. Omer vervoerd, aldaar geheel is uitgeladen, terwijl ook de Indiërs in aantocht waren; op 19 en 20 oktober kwam de Lahore-divisie in haar concentratiegebied achter het IIe korps aan. De bezetting van Antwerpen was door een Engelse marinedivisie versterkt en het Belgische veldleger zou grotendeels vrij zijn gekomen voor de operaties aan Schelde en Leie, in samenwerking met de Engelse strijdkrachten.

Hoewel het nergens uit de officiële, bekende stukken blijkt, moet dunkt mij een dergelijk plan de geallieerden voor ogen hebben gestaan. Het gevaar dat Antwerpen, het steunpunt op de linkervleugel van deze omvattende opstelling, dreigde, is vermoedelijk te laat ingezien en de Engelse marinedivisie kwam niet tijdig genoeg om de verdere val van de vesting te verhoeden. De vleugel van de omvattende opstelling was ingedrukt nog voordat die stelling geheel was ingenomen.

We verlaten nu het gebied van “wat had kunnen gebeuren” om terug te keren tot de werkelijkheid, zoals deze ons door het rapport French wordt medegedeeld. Antwerpen was gevallen en het Engelse IVe korps onder Sir Henry Rawlinson had de terugtocht van het Belgische leger, zoveel mogelijk beschermd.

De terugtrekkende bewegingen werden omstreeks de 16^e oktober beëindigd en het IVe korps stond toen met de 7^e divisie ten oosten van Ieper op een linie, die zich uitstrekte van Zandvoorde over Geluveld naar Zonnebeke en met de 3^e cavaleriedivisie aan de linkervleugel bij Langemark en Poelkapelle.

In deze stelling werden de Engelsen gesteund door de 87^e Franse landweerddivisie te Ieper en Vlamertinge en door de 89^e Franse landweerddivisie te Poperinge.

Zoals het rapport French zelf aangeeft was een zeer moeilijke taak opgelegd aan Sir Henry Rawlinson en zijn troepen (ten oosten van Ieper), het rapport zegt daarvan: “Een zeer moeilijke taak was Sir Henry Rawlinson en zijn troepen opgelegd. In verband met het belang, dat wij erbij hadden, in het noorden al het terrein dat wij bezaten, te houden, moest hij over een zeer uitgestrekt front opereren. Tot bij de aankomst van het I^e korps op het noordelijk oorlogstoneel, hetgeen ik omstreeks de 20^e verwachtte, (19

oktober was het te St. Omer), had ik geen troepen om hem te steunen of te versterken.”

Eigenaardig doet het dan ook aan, dat de Engelse opperbevelhebber deze taak nog zwaarder wil maken door het korps ook nog deel te willen doen nemen aan de beweging in oostelijke richting. Het geeft de indruk, dat men wel inziet, dat door de terugtocht van de Belgische en Engelse strijdkrachten naar Vlaanderen, een verder doorzetten van de omvatting van de Duitse vleugel in Noord-Frankrijk haast onuitvoerbaar wordt, doch dat men toch nog de hoop koestert dat daar succes is te behalen, voordat een opmars van de naar Vlaanderen oprukkende, vervolgende Duitsers zijn invloed doet gelden.

De commandant van het IVe korps kreeg namelijk de opdracht de 7^e divisie naar Menen te dirigeren en te trachten de overgang aldaar in de ochtend van de 18^e te nemen.

Generaal French achtte die overgang voor het oprukken van de rest van het leger van zeer veel belang en de orders voor deze aanval hielden verband met die aan het IIe, IIIe en cavaleriekorps gegeven om zich vaste voet te verzekeren aan de zuidoostelijke oever van de Leie.

De 17^e oktober begon de beweging; de linkervleugel van de 7^e divisie moest gesteund worden door de 3^e cavaleriedivisie en verder noordelijk door de Franse cavalerie in de omgeving van Roeselare.

Vier Franse cavaleriedivisies ontplooiden zich de 17^e op de noordelijke vleugel en dreven vooruitgeschoven troepen van de vijand terug tot voorbij het bos van Houthulst, doch zullen tevens ook vastgesteld hebben dat er meerdere vijandelijke strijdkrachten in aantocht waren.

Was het wonder, dat Sir Henry Rawlinson, die de opdracht had de bewegingen van het cavalerie- en IIIe korps in oostelijke richting te volgen en zich van Menen meester te maken, doch tevens steeds het oog te houden op iedere bedreiging, die uit het noordoosten mocht komen, tenslotte die bedreiging zo gevaarlijk toescheen, dat van de aanval op Menen niets kwam?

Ook generaal French kende het gevaar uit die richting. Hij hoopte echter dat het door de gecombineerde pogingen van Franse en Britse cavalerie en de hen steunende Franse landweertroepen wel zolang afgewend kon worden, totdat de overgang bij Menen bezet was, en dan het 1^e korps, dat de 19^e, van de Aisne gekomen, tussen St. Omer en Hazebroek oprukte, hen verder kon te hulp komen.

Het liep echter anders; zonder de aanvoerder hard te vallen schrijft generaal French, enigszins spijtig: "Sir Henry Rawlinson heeft waarschijnlijk goed geoordeeld, toen hij zijn reeds iets verzwakte troepen niet aan de aanval liet deelnemen, maar het gevolg was, dat de vijand door zijn voortdurend in bezit blijven van de overgang te Menen zijn troepen snel kon versterken, zodat iedere vooruitgang onmogelijk was.

"In de ochtend van de 20^e waren de 7^e divisie en de 8^e cavaleriedivisie teruggekeerd in hun oude stelling, die zich uitstreckte van Zandvoorde over Kruseik en Geluveld naar Zonnebeke;"

In welke richting moest nu het I^e korps, dat zoals we hiervoor reeds meldden, bij Hazebroek de 19^e oktober beschikbaar kwam voor dit operatieterrein, worden ingezet?

Aan de Leie namen het IIe, IIIe en cavaleriekorps tegenover aanzienlijke vijandelijke krachten een veel groter front in dan hun sterkte gedoogde, doch ten noorden en oosten van Ieper en het

Ieperkanaal dreigde een grote omtrekkende beweging door het IIIe Duitse reservekorps en ten minste één landweerdivisie. Na de zware gevechten, die het Belgische leger doorstaan had, zou dit niet meer ongesteund aan deze beweging het hoofd kunnen bieden en generaal French besloot het I^e Engelse korps in de richting van Ieper in te zetten.

Door dit besluit komt feitelijk aan de poging tot omvatting van de Duitse vleugel in Noord-Frankrijk een einde, het initiatief ontvalt de Engelse bevelhebber, de beschikbaar gekomen strijdkrachten moeten gebezigd worden tot afweer, zij het dan ook aanvankelijk een afweer in offensieve zin.

De opdracht die Sir Douglas Haig, de commandant van het I^e Engelse korps kreeg, was over Ieper naar Torhout op te rukken. Daar generaal French op grond van de beste inlichtingen, die hij tot zijn beschikking had, meende, dat de aanzienlijke versterkingen, die de Duitsers op 16, 17 en 18 oktober hadden gekregen, voornamelijk naar de Leie en tegenover het IIe korps bij La Bassée waren gedirigeerd, zou het I^e Engelse korps slechts het 3e Duitse reservekorps en een of twee landweerdivisies tegenover zich hebben. Toch wordt de vijand blijkbaar wel enigszins onderschat, waar aan Sir Douglas Haig als doel voor ogen gehouden wordt Brugge te nemen en zo mogelijk de vijand naar Gent te drijven. De wens om de Duitsers van de kust af te houden speelde bij het geven van deze opdracht naar het mij toeschijnt een grote rol.

Men dient echter wel in het oog te houden, dat het niet alleen het bezit van de kanaalhavens was, die aan de dreigende omtrekkende beweging van de Duitsers haar grote betekenis gaf. Mij dunkt dat de belangrijkheid van Duinkerken en Calais voor de Duitsers zeer overdreven wordt. Ook bij deze beweging zal het hoofddoel van de oorlog, de nederlaag der vijandelijke strijdkrachten, wel het

hoofdmotief van de omtrekkende beweging zijn geweest, een succes tussen Nieuwpoort en Ieper zou in dat opzicht grote gevolgen kunnen hebben gehad in verband met een krachtig voorwaarts dringen van de versterkte Duitse troepenafdelingen aan de Leie. De mogelijkheid van de bezetting der kanaalhavens was slechts een bijkomstige, hoewel lang niet te versmaden, omstandigheid.

Hoe het met de tocht van Sir Douglas Haig naar Brugge en Gent afliep, behandelen we een volgende maal.

Van Franse zijde.

Het Franse gezantschap deelt heden het volgend mee omtrent de krijgsverrichtingen:

De 5^e werd er in het geheel geen vijandelijk geschutvuur aan de IJzer gewisseld. Daarentegen heeft het voortschrijden van onze infanterie ons in staat gesteld de gevoelige verliezen vast te stellen, die onze zware artillerie aan de vijand had berokkend. Niet ver van Poesle hebben onze stukken van 22 cm een klein Duits fort vernield, waarin wij, naast overblijfselen van machinegeweren, 42 lijken vonden, waarvan twee van officieren. De vijand heeft getracht ons Woldendrift weer te ontnemen. Hij werd teruggeworpen en heeft daarbij weer grote verliezen geleden.